

Araştırma Makalesi / Research Article DOI: 10.33207/trkede.1493265

KÜLT LİDERLİĞİ VE GÖRSEL MEDYA: KOMÜNİST BATI BALKANLARDA JOSİP BROZ TİTO VE ENVER HOCA'NIN MİRASI

*Cult Leadership and Visual Media:
The Legacy of Josip Broz Tito and Enver Hoxha
in Communist Western Balkans*

Samet YERKÖY*

ÖZ: Bu makale, 20. yüzyılın ortalarında Arnavutluk ve Yugoslavya'da komünizm, kült liderliği ve görsel medya arasındaki ilişkiyi incelemektedir. II. Dünya Savaşı'nın ve Balkan bölgesinin kendine has jeopolitik dinamiklerinin ortasında, komünist hareketler ortaya çıkmış ve Yugoslavya'da Josip Broz Tito ile Arnavutluk'ta Enver Hoca tarafından yönetilmiştir. Bu liderler, fotoğraflar ve posterler gibi çeşitli görsel medya araçlarıyla liderliklerini mit haline getirerek güçlü direniş yapıları kurmuşlardır. Bölgenin coğrafi yapısı ve Batı'nın doğrudan müdahalesinin olmaması, Balkanlar'daki komünist bloğun gelişmesini ve Moskova etrafında iyi örgütlenmesini sağlamıştır. Tito'nun Yugoslavya liderliği ve Hoca'nın Arnavutluk'taki yükselişine verdiği destekle beraber bölgedeki komünist direniş sağlamlaştırmıştır. Savaşın sona, her iki lider de Stalinist söylemleri rejimlerine entegre ederek Sovyetler Birliği ile bağlarını güçlendirmiştir. Roland Barthes'in göstergebilimsel yöntemleri kullanılarak analiz edilen kişilik kültürleri, komünizmi meşrulaştırmada ve ideolojik bağlılığı güçlendirmede önemli bir rol oynamıştır. Tito'nun 1948'de Stalin'den kopması, özerklik ve Titoizm ideolojisine doğru bir yönelimi işaret ederken, Hoca Stalinist ilkelere sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. Bu makale, bölgedeki komünist liderliğin şekillenmesinde yerel ve uluslararası faktörlerin karmaşık etkileşimini vurgulamakta ve siyasi söylem ile kişilik kültürlerinin inşasında görsel medyanın kalıcı mirasının altını çizmektedir.

Anahtar Kelimeler: Enver Hoca, Josip Broz Tito, komünizm, kült liderlik, Batı Balkanlar

ABSTRACT: This article examines the relationship between communism, cults of personality, and visual media in Albania and Yugoslavia in the mid-20th century. Amid the unique geopolitical dynamics of World War II and the Balkan region, communist movements

* Dr., İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Doktora Mezunlu, İstanbul, yerkoyamet@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2682-4986

© Copyright 2023 Yerköy

Geliş Tarihi / Received: 31.05.2024
Kabul Tarihi / Accepted: 24.07.2024
Yayın Tarihi / Published: 20.01.2025

emerged and were led by Josip Broz Tito in Yugoslavia and Enver Hoxha in Albania. These leaders established strong resistance structures by mythologizing their leadership through various visual media tools such as photographs and posters. The region's geographical features and the absence of direct Western intervention facilitated the development of the communist bloc in the Balkans and its strong organization around Moscow. With Tito's leadership in Yugoslavia and Hoxha's support for his rise in Albania, the communist resistance in the region was solidified. After the war, both leaders integrated Stalinist rhetoric into their regimes, strengthening their ties with the Soviet Union. The personality cults, analyzed using Roland Barthes' semiotic methods, played a significant role in legitimizing communism and strengthening ideological allegiance. While Tito's break from Stalin in 1948 signalled a move towards autonomy and the ideology of Titoism, Hoxha remained firmly committed to Stalinist principles. This article highlights the complex interaction of local and international factors in shaping communist leadership in the region. It underscores the enduring legacy of visual media in political discourse and the construction of personality cults.

Keywords: Enver Hoxha, Josip Broz Tito, communism, cult leadership, Western Balkans

Cite as / Atıf: YERKÖY, S. (2025). Kült Liderliği ve Görsel Medya: Komünist Batı Balkanlarda Josip Broz Tito ve Enver Hoca'nın Mirası. Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 15(29), 111-134. <https://doi.org/10.33207/trkede.1493265>

Yayın Tarihi	20 Ocak 2025
Hakem Sayısı	Ön İnceleme: (Editör-Yayın Kurulu Üyesi) İçerik İncelemesi: İki Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Körleme
Benzerlik Taraması	Yapıldı
Etik Bildirim	tuefdergisi@trakya.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
Telif Hakkı/Lisans:	Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan makaleler https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ tarafından lisanslanır.
	
Date of Publication	20 January 2025

Reviewers	A Internal (Editor board member) Content review: Two External
Review Reports	Double-blind
Plagiarism Checks	Yes
Complaints	tuefdergisi@trakya.edu.tr
Conflicts of Interest	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest.
Grant Support	No funds, grants, or other support was received.
Copyright & License	Trakya University Journal of Faculty of Letters is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Giriş

Siyasi görsel medyanın siyasi anlatıları şekillendirmek ve kişisel kültürleri geliştirmek için bir araç olarak kullanılması, 20. yüzyılda özellikle komünist rejimlerde önemli bir olgu olmuştur. Görsel medya, Çin'de Mao Zedong, SSCB'de Lenin ve Stalin gibi liderlerin tasvir edilmesinde ve siyasi fikirlerin aktarılmasında önemli bir rol oynadığı gibi, Batı Balkanlar'da da Josip Broz Tito ve Enver Hoca gibi liderlerin kültürlerini inşa etmek ve güçlendirmek için benzer stratejiler kullanılmıştır. Yugoslavya ve Arnavutluk bağlamında, bu görsel medya araçları yalnızca sanatsal ifadeler değil, güçlü liderlerin imajlarını yansıtmak ve ideolojilerini halka aşlamak için titizlikle tasarlanmış güçlü propaganda araçları olmuştur. Ancak bu olgu sadece komünist blokla sınırla kalmamış, Nazi Almanyası'nda Adolf Hitler yönetimindeki Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (NSDAP), Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanı Joseph Goebbels'in stratejik yönlendirmesiyle, Hitler'in etrafında bir kişilik kültürü yaratmak ve bunu sağlamlaştırmak için medyayı ustaca kullanmıştır. Bu makale, bu görsel medyanın görsel ve semiyotik unsurlarını inceleyerek, altta yatan mesajları ve dönemin siyasi manzarası üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Yugoslavya'nın etkili lideri Tito, ölümünden sonra bile devam eden bir kişilik kültürü oluşturmak ve sürdürmek için propagandayı ustaca kullanmıştır. Fotoğrafları ve afişleri, genellikle onun birleştirici bir figür olarak rolünü

sergilemiş, anti-faşist mücadele sırasındaki liderliğini ve kendine güvenen bir sosyalist devlet vizyonunu vurgulamıştır. Bu imgeler, Yugoslav halkı arasında ulusal gurur ve sadakat duygusunun gelişmesinde etkili olmuştur. Tito'nun kişilik kültü 1980'deki ölümünden sonra bile devam etmektedir. Bugün Yugoslavya'nın anısı, eski federasyondan bağımsızlığını kazanan ülkelerde hala kutlanmaktadır. Yugoslavya'nın dağılmasına ve ardından yaşanan çatışmalara rağmen Tito'nun mirası, eski Yugoslav devletlerinin kolektif hafızası ve kimliği üzerindeki etkisini vurgulayarak bölge üzerinde uzun bir gölge bırakmaya devam etmektedir. Bu kalıcı hayranlık, Tito'nun imajının titizlikle hazırlanmış propaganda yoluyla ulusal bilince ne kadar etkili bir şekilde yerleştiğinin altını çizmektedir.

Arnavutluk'un Stalinist lideri Enver Hoca, sıkı kontrol ve sosyalist ideolojiye adanmışlığın damgasını vurduğu kişisel kültürü geliştirirken farklı bir strateji uygulamıştır. Bu yaklaşım, kendisini Arnavutluk'un egemenliğinin sarsılmaz koruyucusu ve sosyalizmin vücut bulmuş hali olarak tasvir eden propaganda görsellerinde kendini göstermektedir. Hoca'nın görsel medyası, algılanan iç ve dış tehditlere karşı sert duruşunu vurgulamakta, onu boyun eğmeyen güçlü bir figür olarak tasvir etmektedir. Puto ve Dhima'ya (2016: 69-71) göre, Hoca rejiminin izole politikaları, sakal yasağı, "bunker" adı verilen binlerce sığınak inşası gibi sert önlemleri, mutlak kontrolü sürdürmek ve sosyalizm vizyonundan herhangi bir sapmayı önlemek için daha geniş bir stratejinin parçası olmuştur. Görsellerde bulunan Hoca imgeleri, sürekli kuşatma altında olan ve geleceğini korumak için güçlü bir lidere ihtiyaç duyan bir ulus anlatısını güçlendirmiştir.

Tito ve Hoca'nın propagandaları arasındaki karşılaştırma, kişisel kültür ve siyasi ideolojiler arasındaki ilişkinin altını çizmektedir. Tito'nun görselleri onu olumlu bir şekilde, ilerleme sembolleriyle çevrili olarak tasvir etmiş ve Yugoslavya'yı refaha doğru götüren büyük bir lider imajı aşlamıştır. Buna karşılık Hoca'nın görselleri, daha çok sert ve militan eğilimde olmuştur. Propaganda görsellerindeki bu farklılık, her liderin mesajlarını kendi siyasi çevresine ve hedeflerine göre nasıl şekillendirdiğini vurgulamaktadır. Tito'nun propagandası birlik ve bağımsızlığı vurgularken, Hoca'nın mesajları daha çok partiye ve liderliğe sadakati teşvik etmeye odaklanmıştır. Bu görsel medya materyallerini inceleyerek Tito ve Hoca'yı çevreleyen kişilik kültürlerini araştıran bu makale, siyasi propagandanın karmaşık mekanizmalarına ve güç dinamikleri üzerindeki kalıcı etkisine ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Bu makalenin amacı, Hoca ve Tito'nun kült figürlerinin kendi dönemlerindeki propaganda görsellerinde nasıl tasvir edildiğini ortaya çıkarmak ve bu görsellerde kullanılan sembol ve mesajları analiz etmektir. Çalışma, her iki liderin propaganda görsellerinde kullanılan görsel ve dilsel unsurları inceleyerek, bu liderlere yönelik kamuoyu algılarının nasıl şekillendiğini ve pekiştirildiğini anlamayı amaçlamaktadır. Çalışmanın evreni, Hoca'nın 1944-1985 yılları arasındaki ve Tito'nun 1945-1980 yılları arasındaki propaganda görsellerinden oluşmaktadır. Her iki lider için dört görsel seçilerek toplamda sekiz görsel analiz edilmiştir. Ancak, görsellerin sayıca fazla olması ve erişim kısıtlamaları nedeniyle sınırlı sayıda örnekle yetinilmiştir. Bu sınırlı örneklem, Hoca ve Tito'nun propaganda taktiklerinin tüm çeşitliliğini kapsamasa da dönemin genel görünümünü sunmaktadır.

Bir Miras Oluşturmak: Yugoslavya'da Tito Kültü

İkinci Dünya Savaşı sonunda Yugoslavya'nın çalkantılı ve zorlu bir süreçten geçtiği ortamda Tito, hem ulusun kaderini belirleyen hem de ülkedeki bilinci şekillendiren önemli bir figür olarak ortaya çıkmıştır. Tito'nun destekçi kitlelerinin oluşumu İkinci Dünya Savaşı'nda başlamış, savaş sırasında Mihver Devletleri'ne karşı yapılan mücadeledeki liderliği onu halk arasında saygın bir konuma yükseltmiştir. Swain'e (2011: 1-2) göre Tito, hem Hitler'e hem de Stalin'e karşı durmuş ve kazanmış, aynı zamanda Hem İkinci Dünya Savaşı'nın hem de Soğuk Savaş'ın kahramanlarından biri olmuştur. Nitekim, Tito figürü Yugoslav kültüründen ayrılamaz hale gelmiş, ülke içinde dayanıklılığı ve birlikteliği temsil etmiştir.

Soğuk Savaş süresince Yugoslavya'nın gidişatı ve Tito'nun kişiliği paralel olarak gelişmiştir. Cavoski'ye (1991: 13-14) göre, başlangıçta Tito figürü dönemin diğer komünist liderlerine benzemiş, sosyalizmin büyük bir savunucusu, lider olarak görüp yücelttiği Stalin'in sadık bir öğrencisi olarak belirmiştir. Buna karşılık, SSCB lideri Stalin ise, Perovic'in (2007: 32) altını çizdiği gibi, Yugoslavya'yı, diğer halkların demokrasilerinin iç gelişiminde model teşkil edecek güvenilir bir müttefik olarak görmüştür. Ancak 1948 yılında SSCB ile yaşanan kopuş, Tito'nun kültüründe önemli bir dönüm noktası olmuş ve onu Yugoslav egemenliğinin ve Moskova'nın etkisinden bağımsızlığı savunan özerk bir lidere dönüştürmüştür. Beloff (1985: 129), Tito'yu Sovyet deviyile yüzleşmeye cesaret eden ve ona meydan okuyan bir lider olarak İncil'deki Davut'a benzetmiş, Archer (1968: 133) de ona "Kızıl Asi," ya da "Kızıl Rusya'nın Kara Koyunu" gibi takma adlar kazandırmıştır. Pavlowitch (1988: 41) ise, Tito'nun Stalin'le çatışmasının sonucu olarak ortaya çıkan Titoizm adı altında kendi diktatörlük tarzını geliştirdiğini

vurgulamıştır. Bu değişim, Tito'nun milli gururunun ve dış baskılara karşı meydan okumasının simgesi olarak Yugoslavya markalı sosyalizmin inşasına zemin hazırlamıştır.

Görev süresi boyunca Tito'nun kültü, Tito'yu neredeyse ilahi bir statüye yükselterek yönetimini meşrulaştırmaya çalışan Yugoslavya Komünist Partisi tarafından titizlikle düzenlenmiştir. (Klismanic, 2022: 136-137). Bilge, kararlı ve yardımsever bir lider olarak tasvir edilen Tito, savaş zamanı direnişinden savaş sonrası inşa çabalarına kadar Yugoslavya zaferlerinin mimarı olarak gösterilmiştir. Tito imajı, sosyalizmin gururu ve ulusal birliğin timsali olarak propaganda posterlerini, gazeteleri, ve okul kitaplarını süslemiştir. Tito kültü, siyasi söylemden popüler kültüre kadar Yugoslav toplumunun her alanına nüfuz etmiş ve onun otoritesini pekiştirerek toplumdaki şanını sürdürmüştür. Bununla beraber Tito, dış güçlere karşı somut bir muzaffer ve ihanetle suçlanan yerel burjuvaziye karşı sosyalist bir devrimci olarak lanse edilmiştir.

Tito'nun kişilik kültü, kendisini Bağlantısızlar Hareketi'nin lideri ve dünya çapında ezilen halklar için bir umut ışığı olarak konumlandırmasının ardından uluslararası arenada zirveye ulaşmıştır (Betts, 2017: 49-51). Bağlantısızlar Hareketi'nin kuruluşundaki rolü, Tito'nun küresel bir devlet adamı olarak statüsünü sağlamlaştırmış ve böylece dünyanın dört bir yanındaki liderlerden ve kurumlardan övgüler almıştır. Mısırlı Cemal Abdül Nasır ve Hindistan Başbakanı Jawaharlal Nehru gibi liderlerin yanı sıra, Asya, Afrika ve Latin Amerika'dan siyasi figürler Tito'yu örnek bir rol model olarak görmüş ve Tito'ya hayranlık duymuştur. Bunun en önemli nedenlerinden biri, Yugoslavya'nın sömürge yönetimine karşı verdiği mücadelenin kendi tarihleriyle paralellik göstermesi olmuştur. Ayrıca, Tito onlara Soğuk Savaş bölünmesinin her iki tarafından da herhangi birine bağlı kalmadan nasıl yardım alınabileceğini göstermiştir (Bousfield, 2020). Bununla beraber, Tito'nun bir devlet adamı olarak bıraktığı miras Yugoslavya sınırlarını aşarak dünya siyasi tarihinde kalıcı bir iz bırakmıştır. Bütün bunlarla beraber Tito'nun kültü tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Yugoslavya iç muhalefet ve ekonomik zorluklarla boğuşurken, Tito'nun otoriter yönetimi ve kişilik kültürüne yönelik eleştiriler de ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle Yugoslavya'nın ekonomisi artan borç ve yolsuzluk karşısında zor günler geçirirken, Tito'ya yapılan cömert övgü gösterileri ve kültürünün yüceltilmesi giderek daha fazla mercek altına alınmıştır. Tito kültü iki ucu kesin bir kılıç haline gelerek hem Tito'nun otoritesini güçlendirmiş

hem de retorik ile gerçeklik arasındaki uçurumun büyümesinden hayal kırıklığına uğrayanlar arasındaki kızgınlığı körüklemiştir.

Enver Hoca'nın Arnavutluk'u: Liderlik Kültünün İnşası

Arnavutluk'un 1944'ten 1985'teki ölümüne kadar komünist lideri olan Enver Hoca, Arnavut yaşamının her alanına nüfuz eden büyük bir kişilik kültürünü titizlikle oluşturmuştur. Hoca'nın liderliği, yoğun ideolojik katılığı, izolasyonist politikaları ve yanılmaz bir lider imajını yücelten kapsamlı bir propaganda ile karakterize edilmiştir. Rakipi'ye (2021) göre, Enver Hoca rejimi Arnavutluk'u dünyanın en izole ve baskıcı ülkelerinden birine dönüştürmüş ve diğer totaliter devletlerde görülen liderlik kültürleriyle paralellik oluşturmuştur. Hoca'nın mirası Arnavutluk'un siyasi ve sosyal manzarası üzerinde etkili olmaya devam etmekte ve kontrolsüz otoriterliğin sonuçlarını hatırlatmaktadır.

Hoca'nın kişilik kültürü çeşitli yollarla sistematik olarak inşa edilmiş, ideolojisinin her yerde var olmasını sağlamak için eğitim ve medya sıkı bir şekilde kontrol edilmiştir (O'Donnell, 1999: 171). Eğitim sistemi, Hoca'nın öğretilerini mutlak doğrular olarak yerleştirerek küçük yaştan itibaren okul çocuklarının beyinlerini yıkamak üzere tasarlanmıştır. İlkokuldan üniversiteye kadar ders kitaplarında Hoca'nın Arnavutluk'u faşizmden kurtarıp sosyalizme yönlendirmedeki rolü yüceltilmiştir. Bunun yanı sıra, öğretmenlerin de Hoca'yı Arnavutluk'un ilerlemesi için rehberliği mühim ve elzem olan vizyoner bir lider olarak sunan devlet onaylı müfredata sıkı sıkıya bağlı kalmaları gerekmiştir. Medya da benzer şekilde ele geçirilerek, gazeteler, radyo ve televizyon kanalları sürekli olarak Hoca yanlısı propaganda yayınları yapmıştır. Bu amansız bilgilendirme kampanyası, Hoca'yı Arnavutluk'un siyasi, sosyal ve kültürel hayatında merkezi bir figür olarak konumlandıran birleşik bir anlatı yaratmaya çalışmıştır. (Standish, 2002: 116-125).

Hocanın sembolik temsilleri her yerde kendini göstermiş ve Arnavutların günlük yaşamlarındaki varlığını pekiştirmiştir. Heykeller, portreler ve onu öven sloganlar kamusal alanları, hükümet binalarını ve okulları süsleyerek imajının kaçınılmaz olduğu bir ortam yaratmıştır. Bu sürekli olan görsel takviye, Hoca'nın hayatın her alanında yol gösterici bir güç olarak algılandığı her yerde var olduğu hissini aşılama hizmet etmiştir. Rejim ayrıca Hoca'yı yücelten ayrıntılı törenleri ve kamusal ritüelleri teşvik ederek onun kişilik kültürünü kolektif bilince daha da yerleştirmiştir. Bu çabalar, bir saygı ve korku iklimi yaratmayı, muhalefeti bastırmayı ve rejimin anlatısıyla uyumlu homojen bir kamu algısı sağlamayı amaçlamıştır. Kovalçuk'un

(2020) deyimiyile, Enver Hoca, ülkedeki tüm gücü elinde toplamayı başardığı anda cesur savaşçı rolünden deliye dönüşmüştür. Bir yandan evrensel eğitimi ve sanayileşmeyi sağlarken, diğer yandan baskı uygulamış, gizli polisin denetimini artırmış, ardından yoksulluğun geldiği ülkeyi uluslararası izolasyona sürüklemiş, “bunker” adı verilen yüz binlerce sığınak inşa ettirmiş, ülkeyi dünyanın ilk ateist devleti olarak ilan etmiş ve iktidarı boyunca Stalin hariç tüm müttefikleriyle tartışma yaşamıştır.

Hoca'nın izolasyon politikaları liderlik kültürünün pekiştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Hem Sovyetler Birliği hem de Çin ile bağlarını koparan ve otarşik bir ekonomi politikası izleyen Hoca, dış etkilerin en aza indirilmesini sağlamıştır. Kendi kendine uyguladığı bu izolasyon, rejimin halk üzerinde daha sıkı bir kontrol sağlamasına ve potansiyel olarak yıkıcı fikirlerin ülkeye girmesini engellemesine olanak tanımıştır. Ülke genelinde binlerce beton sığınakın inşası bu izolasyonu ve rejimin algılanan tehditlere karşı teyakkuzda olma vurgusunu sembolize etmiştir. Arnavutluk'un dört bir yanına dağılmış olan bu sığınaklar, Crevar'ın (2017) deyimiyile, rejimin paranoyasının ve kendisini hem iç hem de dış düşmanlardan koruma kararlılığının simgesi haline gelmiştir. Bu izolasyonizm, yabancı edebiyat, film ve müziğin ağır bir şekilde sansürlenmesi veya tamamen yasaklanmasıyla kültürel ve entelektüel hayata da yayılmıştır (Bani, 2023: 65-66).

Hoca kültü sadece bir siyasi kontrol aracı değil, aynı zamanda onun otoriter yönetimini meşrulaştıran bir mekanizma olarak da işlev görmüştür. Kendisini Arnavut ulusunun nihai koruyucusu ve vizyoneri olarak konumlandıran Hoca, siyasi muhalefetin bastırılmasını ve devlet şiddetinin yaygın bir şekilde kullanılmasını meşrulaştırmıştır. Sigurimi olarak bilinen gizli polis teşkilatı, bu kültürün uygulanmasında, vatandaşların denetlenmesinde ve sadakatsiz görülenlerin ortadan kaldırılmasında önemli bir rol oynamıştır. (Fischer, 2010). Sigurimi neredeyse tamamen cezasız bir şekilde faaliyet göstererek toplumun her katmanına nüfuz ederek korku ve güvensizlik dolu bir ortam yaratmıştır. Bu durum, aileleri ve komşuları herhangi bir muhalefet belirtisini ihbar etmeye teşvik etmiş, böylece toplum içinde yaygın bir paranoya ve sosyal bütünlüğün bozulması meydana gelmiştir (O'Donnell, 2016: 19-20). Rejimin propaganda ve gözetimi kullanması, Hoca'ya sadakatin kamuoyu önünde sergilenmesinin hem bir hayatta kalma stratejisi hem de telkinin gerçek bir ifadesi olduğu bir geri bildirim döngüsü yaratmıştır.

Totaliter rejimler bağlamında Hoca'nın Arnavutluk'u, izolasyonun aşırılığı ve lider kültürünün yoğunluğu ile öne çıkmaktadır. Diğer totaliter devletlerde olan paralellikler açıktır, ancak Hoca'nın Marksist-Leninist ortodoksluk ve katı milliyetçiliğin eşsiz karışımı Arnavut liderlik kültürüne farklı bir boyut kazandırmıştır. Rejimin kendine olan güvene yaptığı vurgu ve Hoca'yı emperyalizm ve revizyonizme karşı bir siper olarak tasvir etmesi, Arnavut halkının yabancı egemenliği ve sömürüsüne dair tarihsel deneyimleriyle örtüşen bir anlatı yaratmıştır. Bu anlatı, milliyetçi duygulara hitap ederken aynı zamanda Hoca'nın sosyalist vizyonunu desteklemek için de dikkatle hazırlanmıştır. Bu dönemin mirası, Arnavutluk'un siyasi ve sosyal manzarasını etkilemeye devam etmekte ve kontrolsüz otoriterliğin ve devlet destekli propagandanın yaygın gücünün yarattığı tehlikelerin keskin bir hatırlatıcısı olarak hizmet etmektedir.

Metodoloji ve Roland Barthes'ın Göstergebilimsel Analiz Yöntemi

Bu çalışmanın örneklemini oluşturan Tito ve Hoca'nın propaganda görselleri üzerine yapılan analizler, Roland Barthes'ın göstergebilimsel analiz yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Barthes'ın kuramına göre göstergebilim, göstergelerin bireylerin zihinlerinde canlandığı ilk anlam olan düzanlam ve bu anlamın ötesindeki kültürel ve deneyimsel katmanları ifade eden yananlam olarak ikiye ayrılmaktadır (Çakı, 2018: 82; Kum, 2022: 646).

Barthes'ın göstergebilimsel analizi dört temel ilkeye dayanmaktadır: biçimlendirme, yayınlama, çoğulluk ve işlerlik. Bu ilkeler, eserin biçimini incelemek, metnin anlam ve çağrışımlarını analiz etmek, metnin çağrıştırabileceği tüm olası anlamları göz önünde bulundurmamak ve bu aşamaların tümünden geçirilerek metni çözümlmek için kullanılır. Bu süreç, metnin tüm anlamlarını okuyarak analiz edilmesini sağlar (Gökalp, 1998: 364-365).

Barthes, göstergebilimin imgeler, jestler, müzikal sesler ve nesnelere gibi her türlü gösterge sistemini kapsadığını belirtmiştir (Barthes, 1968: 15). Göstergebilim, dilbilimin bir parçası olup söylemin büyük gösterge bütünlüklerini içerir (Barthes, ibid.: 32-33). Yananlam, bir gösterenin diğerinin yerine geçmesi yoluyla üretilen ikincil bir anlamdır ve bu süreç, dil sistemi içinde eşanlamlılığın kullanılmasını içermektedir. Düzanlam ise, bir mesajın açık ve net olan bağlamını ifade eder. Gösterge, bir gösteren ve gösterilenden oluşur ve alıcının gösterilenden anladığı anlamdır; gösteren ise yalnızca bir araç olup her birey için farklı okumalar yaratır (Barthes, ibid.: 38, 1988: 84, 176).

Barthes, göstergelerin çözümlenmesini sözlü ve sözlü olmayan göstergeler olarak ikiye ayırmış ve bu göstergelerin mitlerini analiz ederek kültürel değerlerin, inançların ve ideolojilerin göstergelerin içine nasıl gömüldüğünü vurgulamıştır (Bouzida, 2014: 1002-1003). Mitler, genellikle derin, çağrışımsal bir düzeyde işledikleri için analizleri, bir göstergenin ideolojik temellerini ortaya çıkarmak için çağrışımsal anlamlarla ilişkilendirmeyi gerektirir.

Tito'nun Propaganda Görsellerinin İncelenmesi

Resim 1: “Tito’ya 1977’de her yıl düzenlenen Gençlik Koşusu’nda baton hediye edildi” adlı Görselin Göstergebilimsel Analizi

Kaynak: Medium.com, 10.05.2024

Düzanlamın Gösterenleri	Düzanlamın Gösterilenleri
Genç kız	Konuşma yapan ve hediye sunan genç kız
Mikrofon	Sesin yayılması
Kamera	Kamerayla kayıt altına alma
Resmi üniforma giymiş Tito	Resmi tören, devlet lideri
Sahne	Törenin düzenlendiği yer
Çiçekler	Dekoratif unsurlar
Baton	Önemli bir sembol, ödül

Tablo 1: Düzanlamın gösteren ve gösterilen tablosu (Resim 1)

KÜLT LİDERLİĞİ VE GÖRSEL MEDYA:
KOMÜNİST BATI BALKANLARDA
JOSİP BROZ TİTO VE ENVER HOCA'NIN MİRASI

Yananlamın Gösterenleri	Yananlamın Gösterilenleri
Genç kızın omzundaki kırmızı bandaj	Sosyalist gençlik örgütü veya devrimci bir hareketin sembolü
Mikrofon önünde konuşan genç kız	Gençliğin sesi, geleceğe dair umut ve bağlılık
Tito'nun üniforması	Devlet gücü, otorite, milliyetçilik
Çiçeklerle süslenmiş masa	Törenin ciddiyeti ve önemi
Kamera	Tarihin ve anın belgelenmesi, propagandanın yayılması
Baton	Gençliğin lidere bağlılığı ve onurlandırılması

Tablo 2: Yananlamın gösteren ve yananlam tablosu (Resim 1)

Yugoslavya'da her yıl düzenlenen önemli bir etkinlik olan Gençlik Koşusu'ndan alınan bu görüntüde, genç bir kız Tito'ya bir baton hediye etmektedir. Bu tören, dönemin hem ideolojik hem de propagandif unsurlarını yansıtan zengin bir sembolizme sahiptir. Kırmızı bir bantla süslenmiş genç kız, sosyalist gençlik örgütlerini ve gelecek neslin sosyalist ideallere bağlılığını temsil etmektedir. Tito'nun tam üniformalı varlığı, süslenmiş sahne ve çiçekler gibi törensel unsurlarla birlikte, ona atfedilen otorite ve saygının altını çizmektedir. Bastonun kendisi de gençlerin sadakatini ve sosyalist değerlerin sürekli aktarımını sembolize etmektedir. Medya aracılığıyla kaydedilen ve yayılan bu olay, Tito'nun kişilik kültürünü ve Yugoslavya'nın sosyalist ilkeler altında birliğini pekiştiren güçlü bir propaganda aracı olarak hizmet etmiştir. Rejim, bu tür dikkatle düzenlenmiş törenler aracılığıyla ideolojisini toplumsal dokunun derinliklerine yerleştirerek mevcut ve gelecek nesillerin bağlılığını sağlamaya çalışmıştır.

Resim 2: “Sovyet lideri Nikita Kruşçev ve Tito’nun Çetine’de yerlilerle dans etmesi” Adlı Görselin Göstergebilimsel Analizi

Kaynak: rus.azattyq.org, 10.05.2024

Düzanlamın Gösterenleri	Düzanlamın Gösterilenleri
Nikita Kruşçev (solda)	Sovyet lideri
Tito (sağda)	Yugoslavya lideri
Yerel halk	Halkla birlikte dans etmek
Dans	Sosyal etkinlik

Tablo 3: Düzanlamın gösteren ve gösterilen tablosu (Resim 2)

Yananlamın Gösterenleri	Yananlamın Gösterilenleri
Kruşçev ve Tito’nun birlikte dans etmesi	Siyasi liderlerin yakın ilişkisi
Yerel halkın katılımı	Halkın liderlerle samimi ilişkisi
Samimi bir ortam	Siyasi dostluk ve uyum
1963 yılı, Çetine, Karadağ	Kruşçev’in ziyareti, Yugoslavya’nın SSCB ile ilişkilerinin iyileştirilmesi

Tablo 4: Yananlamın gösteren ve gösterilen tablosu (Resim 2)

KÜLT LİDERLİĞİ VE GÖRSEL MEDYA:
KOMÜNİST BATI BALKANLARDA
JOSİP BROZ TİTO VE ENVER HOCA'NIN MİRASI

1963 yılında Karadağ'ın Çetine kentinde çekilen bu fotoğrafta Tito ve SSCB lideri Kruşçev yerel halkla dans ederken görülmüştür. Yugoslavya'nın hem Batı'dan hem de SSCB'den önemli miktarda kredi almaya hazırlandığı dönemde çekilen bu fotoğraf, iki sosyalist lider ve ulusları arasındaki yakın ilişkiyi simgelemektedir. Yerel halkın katılımı, bu liderler tarafından teşvik edilen birlik ve dayanışmayı vurgulamaktadır. Bu tür halka açık gösteriler, uyum ve işbirliği imajını güçlendiren güçlü propaganda araçlarıdır. Bu krediler Yugoslavya'daki yaşam kalitesini geçici olarak arttırmayı ve Tito'nun liderliği altında ilerleme ve refah algısını güçlendirmeyi amaçlamıştır.

Resim 3: “Tito Tunus halkını selamlıyor” Adlı Görselin Göstergebilimsel Analizi

Kaynak: prm.ox.ac.uk, 11.05.2024

Düzanlamın Gösterenleri	Düzanlamın Gösterilenleri
Tito (solda)	Yugoslavya lideri
Habib Burgiba (sağda)	Tunus lideri
Üstü açık araba	Resmi ziyaret aracı
Sokaklar	Tunus sokakları
Kalabalık	Halkın karşılaması

Tablo 5: Düzanlamın gösteren ve gösterilen tablosu (Resim 3)

Yananlamın Gösterenleri	Yananlamın Gösterilenleri
Tito ve Burgiba'nın birlikte el kaldırması	Yugoslavya ve Yunus arasındaki dostluk
Arabanın dekorasyonu	Siyasi liderlerin resmi temasları

Gülümseyen liderler	Liderlerin halka yakınlığı ve popülaritesi
Kalabalığın coşkusu	Propaganda ve siyasi gösteri

Tablo 6: Yananlaman gösteren ve gösterilen tablosu (Resim 3)

Tito'nun Tunus Cumhurbaşkanı Habib Burgiba ile yer aldığı 1961 tarihli fotoğraf, diplomatik bir dostluk anını gözler önüne sermektedir. Tito'nun Afrika'daki varlığı, Yugoslavya'nın küresel sahnedeki etkisini artırmak için yeni bağımsızlığını kazanan ülkelerle güçlü bağlar kurma politikasının altını çizmiştir. Halka açık bu dayanışma gösterileri, Yugoslav liderliğinin imajını ve uluslararası işbirliğine olan bağlılığını güçlendirmek için tasarlanmış güçlü propaganda araçları olmuştur. Bu tür etkinlikler, Tito kültürüne de katkıda bulunarak onu sevilen ve etkili bir küresel figür olarak tasvir etmiştir. Rejim, Tito'nun diğer dünya liderleriyle olan yakın ilişkilerini ve kitleler tarafından coşkuyla karşılandığını vurgulayarak Tito'nun ulusal ve uluslararası prestijini pekiştirmiş, ulusal gurur ve birliği teşvik etmiştir.

Resim 4: “Tito Yugoslavya Öncüleri Birliği’yle” Adlı Görselin Göstergibilimsel Analizi

Kaynak: balkanist.ru, 11.05.2024

Düzanlaman Gösterenleri	Düzanlaman Gösterilenler
Tito	Yugoslavya lideri
Tito'nun eşi	Yovanka Broz
Çocuklar	Genç Yugoslavya vatandaşları
Kırmızı eşarplar ve beyaz gömlekler	Yugoslavya Öncüleri Birliği üniforması
Mavi arka plan	Resmi kutlama etkinliği

Tablo 7: Düzanlaman gösteren ve gösterilen tablosu (Resim 4)

Yananlamın Gösterenleri	Yananlamın Gösterilenleri
Tito ve Yovanka'nın gençlerle birlikte gülümsemesi	Tito'nun gençliğe verdiği önem
Çocukların resmi üniformaları	Sosyalist ideallerin genç nesillere aktarılması
Arka plandaki mavi renk	Propaganda ve kutlama atmosferi
Kutlama ve coşku atmosferi	Tito'nun karizmatik lider imajı ve halkın sevgisi

Tablo 8: Yananlamın gösteren ve gösterilen tablosu (Resim 4)

Görsel, Tito'nun doğum günü olan 25 Mayıs'ta Yugoslavya'da düzenlenen Gençlik Günü kutlamalarından bir anı yansıtmaktadır. Tito'nun liderliği, onu ulusun saygı duyulan baba figürü olarak konumlandırarak bir kişilik kültü geliştirmiştir. Tito ve eşinin resmi üniformalı genç öncülerle çevrili varlığı, Yugoslavya'da gençliğe ve sosyalist değerlere verilen önemi simgelemektedir. Yugoslavya Öncüleri Birliği, genç nesil arasında rejime bağlılığın aşılmasını ve telkin edilmesi için bir araç görevi görmüştür. Bu imaj, Tito'nun yardımsever liderliği ve Yugoslav toplumunun sosyalist idealleri anlatısını güçlendiren bir propaganda aracı olarak hizmet etmiştir. Kitlesele toplantılar ve gösterilerle kutlanan yıllık Gençlik Günü, Tito'nun sevilen bir lider ve Yugoslav birliği ve ilerlemesinin simgesi olduğu imajını daha da güçlendirmiştir.

Hoca'nın Propaganda Görsellerinin İncelenmesi

Resim 5: "İnsanlarla Diz Dize" Adlı Görselin Göstergibilimsel Analizi

Kaynak: thecollector.com, 12.05.2024

Düzanlamın Gösterenleri	Düzanlamın Gösterilenleri
Enver Hoca	Arnavutluk'un komünist lideri
Çeşitli yaşlardan insanlar	Arnavut halkı
Arnavutluk bayrağı	Arnavutluk'un ulusal sembolü
Dağlık arka plan	Arnavutluk'un kırsal kesimi
Geleneksel kıyafetler giyen kişiler	Arnavut kültürünü temsil eden kıyafetler

Tablo 9: Düzanlamın gösteren ve gösterilen tablosu (Resim 5)

Yananlamın Gösterenleri	Yananlamın Gösterilenleri
Hoca'nın halkla oturup konuşması	Hoca'nın halka yakın lider imajı
Çeşitli yaşlardan insanların varlığı	Hoca'nın her kesimden destek alması
Geleneksel kıyafetler	Arnavutluk'un kültürel mirasına bağlılık
Kırmızı Arnavutluk bayrağı	Ulusal birlik ve kimlik
Dağlık arka plan	Arnavutluk direniş ve bağımsızlık sembolü

Tablo 10: Yananlamın gösteren ve gösterilen tablosu (Resim 5)

Bu görsel, Enver Hoca'nın Arnavut halkıyla yakın bağlantısını vurgulayan güçlü bir propaganda aracı olarak hizmet etmiştir. Arnavutluk toplumunun farklı kesimlerini simgeleyen bir grup içinde tasvir edilen Hoca, halkının ihtiyaçlarıyla uyum içinde olan samimi bir lider imajı çizmektedir. Geleneksel kıyafetler ve dağlık bir arka planın varlığı, Arnavutluk'un kültürel mirasını ve doğal güzelliklerini vurgulayarak Hoca'nın ulusun kimliğini koruma konusundaki kararlılığını pekiştirmektedir. Arnavutluk bayrağı ulusal birliği ve kimliği simgelemektedir. Söz konusu görsel yalnızca Hoca'nın liderliğini kutlamakla kalmamakta, aynı zamanda onu Arnavut kültürünün koruyucusu ve ulusal birlik ile kimlik için sadık bir savunucu olarak sunarak kişilik kültürünü güçlendirmeyi amaçlamıştır.

KÜLT LİDERLİĞİ VE GÖRSEL MEDYA:
KOMÜNİST BATI BALKANLARDA
JOSİP BROZ TİTO VE ENVER HOCA'NIN MİRASI

Resim 6: “Enver Hoca 1976 yılında Tiran’da Arnavutluk Emek Partisi (PPSH)’nin 7. Kongresine Katılırken” Adlı Görselin Göstergebilimsel Analizi

Kaynak: enverhoxha.ru, 13.05.2024

Düzanlamın Gösterenleri	Düzanlamın Gösterilenleri
Enver Hoca	Arnavutluk lideri
PPSH Kongresi’ne katılan insanlar	Arnavut İşçi Partisi’nin destekçileri
Bina üzerindeki büyük afiş	Partinin 35. Yıl dönümü kutlaması
PPSH bayrakları taşıyan insanlar	Parti destekçilerinin sadakati
Takım elbise giymiş Hoca	Resmi ve güçlü lider görüntüsü
Binanın üzerindeki yazı	PPSH’nin 7. Kongresini kutlayan yazı

Tablo 11: Düzanlamın gösteren ve gösterilen tablosu (Resim 6)

Yananlamın Gösterenleri	Yananlamın Gösterilenleri
Hoca’nın el sallaması	Halkla bütünleşerek onları selamlayan lider
Kongreye katılan insanlar ve afişler	Halkın ve partinin gücü ve birliği
Binanın önündeki büyük afiş	Parti ideolojisinin ve liderliğin

	kutlanması
Hoca'nın ileri yaşı ve deneyimi	Tecrübeli ve karizmatik bir lider imajı
Resmi kıyafetler giymiş adamlar	Parti elitleri ve devlet adamları
İnsanların katılımı	Rejimin halk desteği ve kitlesel mobilizasyonu

Tablo 12: Yananlaman gösteren ve gösterilen tablosu (Resim 6)

Bu görsel, Enver Hoca'nın liderliğini ve PPSH'nin gücünü gösteren güçlü bir propaganda parçası olarak hizmet etmiştir. PPSH'nin 1976 yılındaki 7. Kongresi sırasında çekilen bu fotoğraf, Hoca'yı kalabalığa el sallarken göstermekte ve halkla olan bağını simgelemektedir. Arkasındaki binada görülen, partinin 35. Yıldönümünü kutlayan devasa poster, partinin uzun süredir devam eden etkisinin ve ideolojisine verilen yaygın desteğin altını çizmektedir. Hoca'nın resmi kıyafeti ve kendinden emin tavrı karizmatik ve deneyimli bir lider imajı çizmektedir. Kalabalığın enerjik katılımı rejimin kitle desteğini harekete geçirme becerisini vurgulayarak birleşik ve güçlü bir sosyalist devlet imajını pekiştirmektedir. Genel olarak bu fotoğraf, Enver Hoca'nın liderlik kültürünü ve onun yönetimi sırasında Arnavutluk'taki güçlü ideolojik bağlılığı vurgulamaktadır.

Resim 7: “Enver Hoca halka çiçek uzatıyor” Adlı Görselin Göstergebilimsel Analizi

Kaynak: observerkult.com, 13.05.2024

Düzanlaman Gösterenleri	Düzanlaman Gösterilenleri
Enver Hoca	Arnavutluk lideri
Genç bir kadın ve erkek	Halkın gençliği ve yeni nesil

KÜLT LİDERLİĞİ VE GÖRSEL MEDYA:
KOMÜNİST BATI BALKANLARDA
JOSİP BROZ TİTO VE ENVER HOCA'NIN MİRASI

	temsilcisi
Diğer yaşlı adam	Parti liderlerinden biri veya yaşlı bir destekçi
Çiçek buketi	Halkın sevgi ve bağlılığını gösteren hediye
Gülümseyen yüzler	Halkın liderlerine olan sevgi ve memnuniyeti
Takım elbiseler	Resmi ortamı simgeleyen kıyafetler
Bina önünde durma	Resmi bir etkinlik veya kutlama alanı

Tablo 13: Düzenlamanın gösteren ve gösterilen tablosu (Resim 7)

Yananlamanın Gösterenleri	Yananlamanın Gösterilenleri
Hoca'nın gençlerle beraber olması	Liderin genç nesille olan bağı ve gelecek kuşaklara olan ilgisi
Hoca'nın çiçek tutması	Halk ve liderin birbirine olan minnettarlığını ve bağlılığını gösteren bir sembol
Resmi kıyafetler	Ciddiyet, otorite ve resmi bir etkinliğin göstergesi
Yaşlı adamın alkışlaması	Lideri onaylama ve destekleme ifadesi
Grup halinde durma	Birlik ve beraberliği, kolektif ruhu temsil eden bir duruş

Tablo 14: Yananlamanın gösteren ve gösterilen tablosu (Resim 7)

Bu fotoğraf, Enver Hoca'nın liderliğini ve sosyalist rejimin Arnavutluk'taki etkisini vurgulayan güçlü bir propaganda aracı olarak hizmet etmiştir. Fotoğrafta Hoca gençlerle birlikte görülmekte ve bu da onun gelecek nesillere olan bağı ve onların refahına olan ilgisini simgelemektedir. Hoca'nın elindeki buket, halk ile arasındaki sevgi ve minnettarlığı temsil etmektedir. Etkinliğin resmi kıyafeti ve ciddi tonu, olayın otoritesinin ve öneminin altını çizmektedir. Alkışlayan yaşlı adam da Hoca'nın desteğinin farklı kuşaklara yayıldığını vurgulamaktadır. Genel olarak bu fotoğraf, Enver Hoca'yı halkıyla derin bağları olan karizmatik bir lider olarak etkili şekilde tasvir etmekte ve liderlik kültürünü görsel propaganda yoluyla pekiştirmektedir.

Resim 8: “Enver Hoca bayrağı öpüyor” Adlı Görselin Göstergebilimsel Analizi

Kaynak: janinapress.com, 13.05.2024

Düzanlamın Gösterenleri	Düzanlamın Gösterilenleri
Bayrağı öpen Enver Hoca	Resmi bir saygı ve hürmet gösterisi
Üniformalı askerler	Askeri töreni işaret eden ordu mensupları
Arnavutluk bayrağı	Ulusal gurur ve kimlik
Askeri oluşum	Ordu içinde disiplin ve organizasyon
Tören ortamı	Resmi bir etkinlik veya geçit töreni

Tablo 15: Düzanlamın gösteren ve gösterilen tablosu (Resim 8)

Yananlamın Gösterenleri	Yananlamın Gösterilenleri
Bayrağı öpen Enver Hoca	Hoca'nın devlete bağlılığı, sadakat ve otoriteyi simgeliyor
Üniformalı askerler	Rejim altında ordunun gücü ve kontrolü
Arnavutluk bayrağı	Hoca rejiminin milliyetçi ve ideolojik propagandası
Askeri oluşum	Rejimin düzen, disiplin ve kontrole yaptığı vurgu
Tören ortamı	Siyasi gücü ve kişilik kültürünü pekiştirmek için devlet ritüellerinin kullanılması

Tablo 16: Yananlamın gösteren ve gösterilen tablosu (Resim 8)

Bu fotoğraf, Enver Hoca yönetimindeki Arnavutluk'ta milliyetçi ve ideolojik öneme sahip bir anı yakalamıştır. Hoca, üniformalı askerlerle çevrili bir askeri tören sırasında bayrağı öperken görülmekte; bu, ulusal semboller ve askeri varlığın merkezi rol oynadığı resmi bir saygı ve hürmet anlamına gelmektedir. Yananlam olarak, Hoca'nın bayrağı öpmesi bağlılığını ve otoritesini sembolize ederek adanmış bir lider imajını güçlendirirken, askerler rejimin kontrol için askeri güce olan güvenini temsil etmektedir. Arnavut bayrağı, rejimin ideolojisini destekleyen milliyetçi bir propaganda aracı olarak hizmet etmektedir. Tören ortamı, devlet ritüellerinin Hoca'nın iktidarını pekiştirmek ve birleşik bir ulusal kimlik oluşturmak açısından taşıdığı önemin altını çizmektedir. Bu fotoğraf, Hoca'nın etrafındaki kişilik kültürünü ve rejimi tarafından kullanılan kontrol mekanizmalarını gösteren güçlü bir propaganda unsurudur.

Sonuç

Enver Hoca ve Josip Broz Tito'nun bulunduğu propaganda görsellerinin analizi, bu liderlerin kişilik kültürlerini hangi karmaşık yöntemlerle oluşturduklarını ve sürdürdüklerini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, Hoca'nın Arnavutluk'taki liderliği ve Tito'nun Yugoslavya'daki yönetimi dönemlerine ait propaganda görsellerinden bir seçkiyi inceleyerek, kamuoyunun algısını şekillendirmek ve bu liderlere olan bağlılığı pekiştirmek için kullanılan sembolik ve mesajsal stratejileri ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.

Hoca'yı çevreleyen propaganda görüntüleri incelendiğinde, görüntülerinin Arnavut halkına yakınlığı, sosyalist ideallere bağlılığı ve ulusal kimliğin korunmasını vurguladığı ortaya çıkmaktadır. Hoca'nın görüntüleri genellikle onu vatandaşlarla yakın etkileşim halinde, geleneksel Arnavut kıyafetleri içinde ve kırsal manzaralar veya ulusal semboller fonunda tasvir etmiştir. Bu görseller, Hoca'nın Arnavut kültürünün koruyucusu ve halkın isteklerine derinden bağlı bir lider olarak imajını güçlendirmeye hizmet etmiştir. Benzer şekilde, Tito ile ilgili propaganda görsellerinin incelenmesi, Tito'nun liderlik, karizma ve uluslararası itibarını ustalıkla yansıttığının altını çizmektedir. Tito'nun görselleri onu sıklıkla diplomatik ortamlarda, diğer sosyalist liderlerle etkileşim halinde ya da coşkulu kalabalıkların arasında göstermiştir. Bu görseller onun hem ülke içinde hem de küresel sahnede sosyalizm, birlik ve ilerleme ideallerini destekleyen birleştirici bir figür olarak rolünün altını çizmektedir.

Roland Barthes'ın göstergebilimsel analiz metodolojisini kullanan bu çalışma, propaganda görüntülerinin içine gömülü anlam katmanlarını

araştırmıştır. Her bir görselde yer alan gösteren ve gösterilenleri inceleyerek, verilmek istenen mesajları ve bunların çağrıştırdığı incelikli yorumları ortaya çıkarmak mümkün olmuştur. Ulusal bayrakların ve geleneksel kıyafetlerin açık sembolizminden yüz ifadeleri ve jestlerin inceliklerine kadar her unsur, her bir lideri çevreleyen özenle seçilmiş bir anlatının inşasına katkıda bulunmuştur.

Propaganda görsellerinin seçkin bir örneğini analiz etmenin doğasında var olan sınırlamalara rağmen, bulgular Hoca ve Tito'nun kişilik kültürlerini geliştirdikleri ve sürdürdükleri mekanizmalara ışık tutmaktadır. Bu liderler, görüntülerin stratejik kullanımı yoluyla sadakat aşılama, ulusal gururu beslemeye ve kendi ideolojik gündemlerini ilerletmeye çalışmışlardır. İster sahnelenmiş törenler, ister diplomatik karşılaşmalar ya da vatandaşlarla samimi etkileşimler yoluyla olsun, propaganda görselleri halkın algılarını şekillendirmek ve liderin otoritesini güçlendirmek için güçlü araçlar olarak hizmet etmiştir.

Sonuç olarak, Enver Hoca ve Josip Broz Tito'yu çevreleyen propaganda görüntülerinin incelenmesi, sosyalist rejimlerde liderlik kültürünün inşası ve sürdürülmesine ilişkin değerli bilgiler sunmaktadır. Propagandanın sembolik dilini deşifre eden bu çalışma, siyasi gücün görsel temsil yoluyla nasıl kullanıldığının, mitleştirildiğinin ve sürdürüldüğünün daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, propagandanın tarihsel anlatıları ve kolektif hafızayı şekillendirmedeki kalıcı etkisinin altını çizerek, siyasi iletişim alanında imaj, ideoloji ve otorite arasındaki karmaşık etkileşimi vurgulamaktadır.

KAYNAKÇA

- ARCHER, Jules (1968), *Red Rebel: Tito of Yugoslavia*, Julian Messner, New York.
- BANI, Aleksandra (2023), "A Communist Albania: Control, Culture, and Consequences", *NU Writing*, 14, 59-71.
- BARTHES, Roland (1968), *Elements of Semiology*, Macmillan, London.
- BARTHES, Roland (1988), *The Semiotic Challenge*, Basil Blackwell, Oxford.
- BELOFF, Nora (1985), *Tito's Flawed Legacy. Yugoslavia and the West 1939-1984*, Gollancz, London.
- BETTS, Paul (2017), "A Red Wind of Change: African Press Coverage of Tito's Visits to Decolonizing Africa", Ed. Radina Vucetic ve Paul Betts, *Tito in Africa. Picturing Solidarity*, Museum of Yugoslavia, Belgrad.

- BOUZIDA, Feyrouz (2014), “The Semiology Analysis in Media Studies: Roland Barthes Approach”, *Proceedings of SOCIOINT14- International Conference on Social Sciences and Humanities*, 8.10, 1001-1007.
- ÇAKI, Caner (2018), Birinci Dünya Savaşı'ndaki Alman Propaganda Kartpostallarında Kullanılan Karikatürlerde Türklerin Sunumunun Göstergebilimsel Açıdan İncelenmesi, *Akdeniz İletişim Dergisi*, 29, 73-94, <https://doi.org/10.31123/akil.514452>
- CAVOSKI, Kosta (1991), *Tito-tehnologiya Vlasti*, Dosije, Belgrad.
- GÖKALP, G. Gonca (1998), Göstergebilim Açısından Bir Şiir Değerlendirmesi: “Bir Sözlükte Kitap Adları”, *Dursun Yıldırım Armağanı*, Ankara, 363-378.
- KLISMANIC. Vinka (2022), The Cult of Personality and Josip Broz Tito, *Pleter: Journal of Association of History Students*, 5.5, 133-146, <https://doi.org/10.51154/p.5.5.8>
- KUM, Özlem (2022), Kitap Kapaklarının Roland Barthes'ın Göstergebilimsel Çözümleme Yöntemiyle İncelenmesi “Savaş Çekiç Örneği”, *International Academic Social Resources Journal*, 7.38, 645-654, <http://dx.doi.org/10.29228/>
- O'DONNELL, S. James (1999), *A Coming of Age Albania Under Enver Hoxha* Columbia University Press, New York.
- O'DONNELL, S. James (1995), “Albania's Sigurimi: The Ultimate Agents of Social Control”, *Problems of Post-Communism*, 42(6), 18-22.
- PAVLOWITCH, K. Stevan (1990), *The Improbable Survivor: Yugoslavia and Its Problems 1918-1988*, Ohio State University Press, Ohio.
- PEROVIC, Jeronim (2007), The Tito-Stalin Split: a Reassessment in Light of New Evidence. *Journal of Cold War Studies*, 9.2, 32-63, <https://doi.org/10.1162/jcws.2007.9.2.32>
- PUTO, Artan ve DHIMA, Mimoza (2016), The Cult of Personality: King Zog I and Enver Hoxha. *International Journal of Social and Educational Innovation (IJSEI)*. 3(5). 65-76.
- STANDISH, Alex (2002), “Enver Hoxha's Role in the Development of Socialist Albanian Myths”, Ed. Stephanie Schwandner-Sievers ve Bernard J. Fischer. *Albanian Identities: Myth and History*, Hurst and Company, London.
- SWAIN, Geoffrey (2010), *Tito: a Biography*, Bloomsbury Publishing. New York.
- Çevrim İçi Kaynaklar**
- Albania and Enver Hoxha's Legacy, (2010, 10 Haziran), Erişim Adresi: <https://www.opendemocracy.net/en/albania-and-enver-hoxhas-legacy/>.

- Albania Twenty Years After: People on State and Democracy, (2021, 1 Aralık)
Erişim Adresi: <https://tiranaobservatory.com/2021/12/01/albania-twenty-years-after-people-on-state-and-democracy/>.
- Dropping the Baton: Tito, Youth Culture and The Slovene Syndrome, (2020, 12 Mayıs), Erişim Adresi: <http://straysatellite.com/tito/>.
- Enver Hoxha Biography, Erişim Adresi: http://www.enverhoxha.ru/enver_hoxha_biography_25.htm.
- Enver Hodja: Pritça dlya vsey Albanii, (2020, 3 Aralık), Erişim Adresi: <https://balkanist.ru/enver-hodzha-pritcha-dlya-vsey-albanii/>.
- Fronti Popullor Kujton 75 Vjetorin e Çlirimit të Shqipërisë nga nazifashizmi, (2019, 29 Kasım), Erişim Adresi: <https://www.janinapress.com/2019/11/29/fronti-popullor-kujton-75-vjetorin-e-clirimit-te-shqiperise-nga-nazifashizmi/>.
- Jizn v Sotsialistiçeskoy Yugoslavii, (2020, 20 Kasım), *Erişim Adresi:* <https://rus.azattyq.org/a/life-in-yugoslavia-in-historical-photos/30975651.html>.
- Kur Enver Hoxha dha Urdhër: Të Ndalet Feste e Bajramit dhe Pashkëve, (2020, 2 Mayıs), Erişim Adresi: <https://observerkult.com/kur-enver-hoxha-dha-urdher-te-ndalet-festa-e-bajramit-dhe-pashkev/>.
- Paranoid Dictator Built Thousands of Military Bunkers- See Them Now, (2017, 9 Ekim), Erişim Adresi: <https://www.nationalgeographic.com/travel/article/photos-forgotten-military-bunkers>.
- The Cult of Tito, (2017, 21 Eylül), Erişim Adresi: https://medium.com/@_lommel_/the-cult-of-tito-8907a0b4ff28.
- Tito in Africa: Picturing Solidarity, (2017, 13 Kasım), Erişim Adresi: <https://www.prm.ox.ac.uk/event/tito-in-africa>.
- When Affirmative Action Pushed Albania's Autocrat Enver Hoxha to Power, (2022, 4 Haziran), *Erişim Adresi:* <https://www.thecollector.com/enver-hoxha-affirmative-action-albania-autocrat/>.
- Yugoslavi I Kommunisti Otmeçayut Den Rojdeniya Tito, (2022, 25 Mayıs), Erişim Adresi: <https://balkanist.ru/yugoslavy-i-kommunisty-otmechayut-den-rozhdeniya-tito/>.